Introduktion i de grundläggande och mänskliga rättigheterna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Innehåll

I. Grunderna i de grundläggande och mänskliga rättigheterna

II. De grundläggande och mänskliga rättigheternas innehåll och betydelse

III. Tillgodoseendet och övervakningen av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

OBS.

Den här föreläsningen handlar om de grundläggande och mänskliga rättigheternas juridiska struktur

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

DEL I.

Grunderna i de grundläggande och mänskliga rättigheterna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

De grundläggande och mänskliga rättigheterna är RÄTT

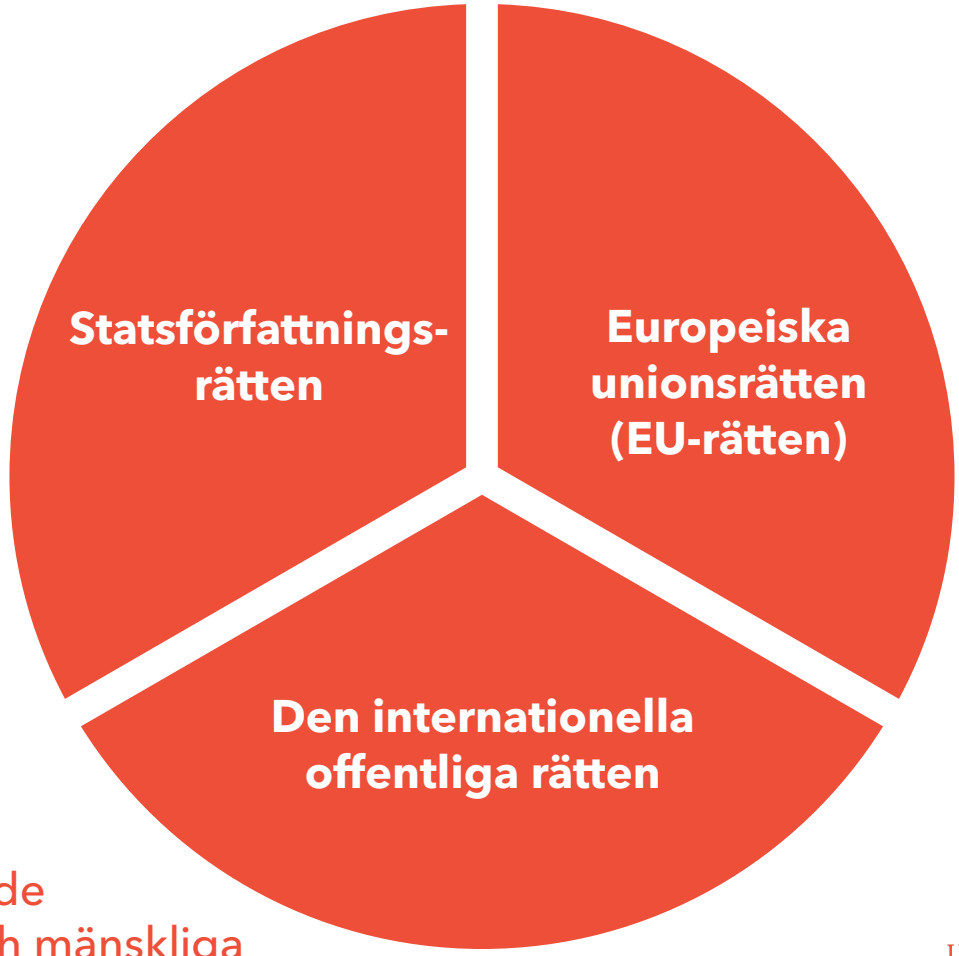

I Finland fastställs de grundläggande och mänskliga rättigheterna av tre olika rättsområden.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Innehållsmässigt har de mycket gemensamt

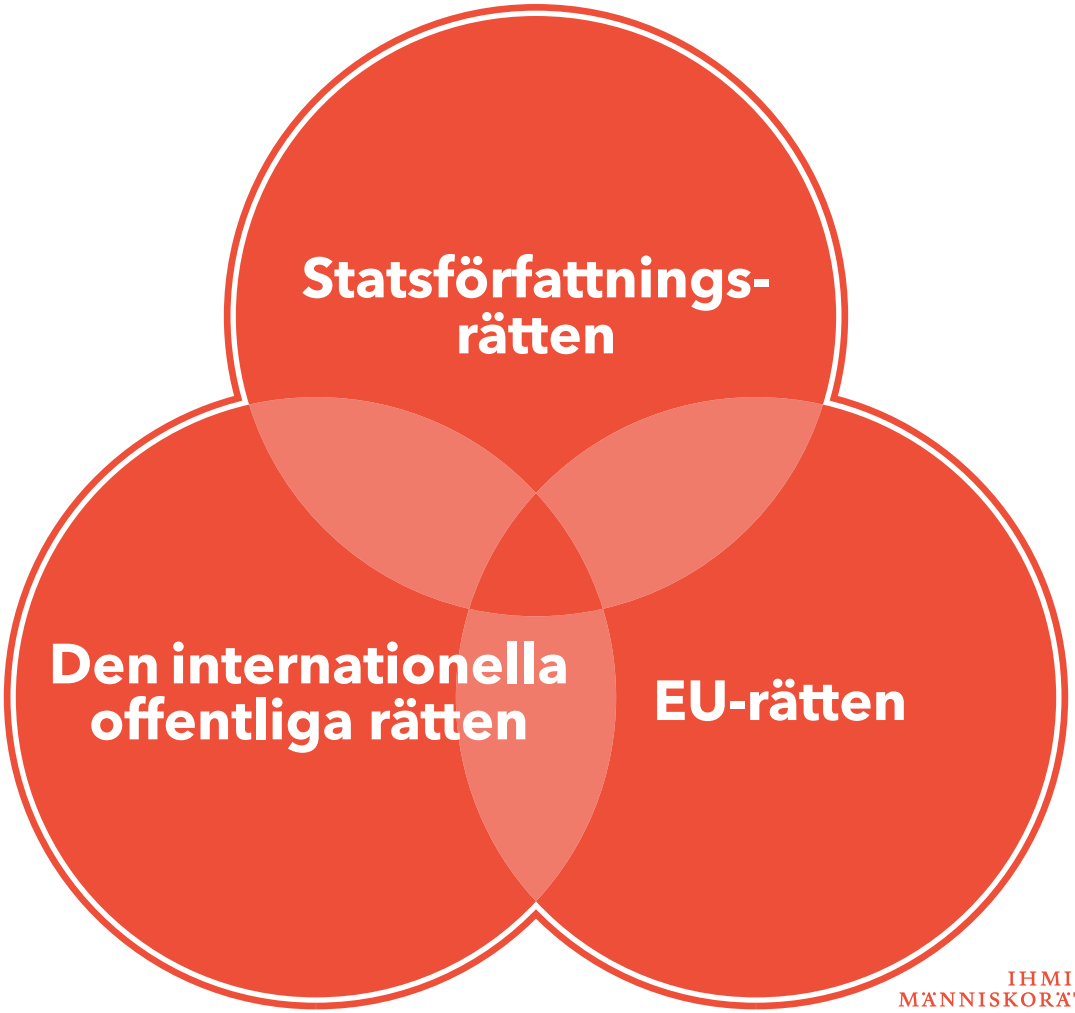

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Rätten tillgodoses på global, regional och nationell nivå

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

De grundläggande och mänskliga rättigheterna är VARDAG

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

De grundläggande och mänskliga rättigheterna är även POLITIK

© UN Photo 2011 /Jean-Marc Ferré

© Eduskunta 2015 /Hanne Salonen

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Vad är de mänskliga rättigheterna?

- Med mänskliga rättigheter avses sådana till alla människor hörande **rättigheter av grundläggande natur** som tryggas i **internationella konventioner** som är folkrättsligt förpliktande för Finland och **har satts i kraft inomstatligt**. De är **rättsligt** förpliktande för staten.
- De mänskliga rättigheterna sägs **även** vara mänsklighetens gemensamma **värderingar** som **moraliskt** förpliktar samhällets alla aktörer.
- Det finns olika **mekanismer** för att garantera att de mänskliga rättigheter tillgodoses.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Vad är de grundläggande rättigheterna?

- Med grundläggande rättigheter avses i Finlands **grundlag** sådana för alla tryggade rättigheter som är förpliktande gentemot alla **organ inom det allmänna**.
- Tillsammans utgör de grundläggande och mänskliga rättigheterna ett rättsligt skyddssystem där de kompletterar varandra och där miniminivån tryggas internationellt.
- Det allmänna är **skyldigt att trygga och främja** tillgodoseendet av dessa rättigheter.

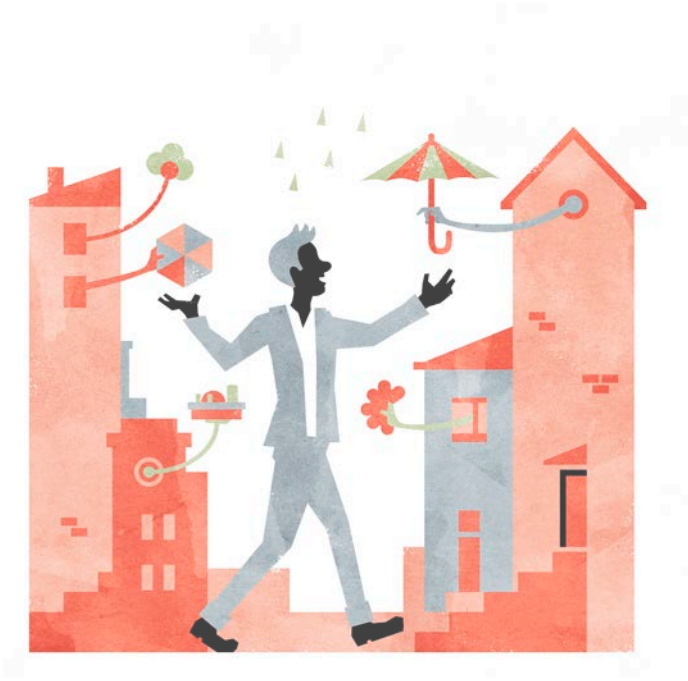

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Vad är Europeiska unionens grundläggande rättigheter?

- Respekt för principerna om mänskliga rättigheter, människovärde, frihet, demokrati, jämlikhet och rättsstaten är gemensamma **värderingar** för EU:s alla medlemsstater. Dessa styr unionens verksamhet innanför och utanför unionens gränser.
- I EU:s s**tadga om de grundläggande rättigheterna** har existerande **rättigheter** samlats från olika källor.
- EU:s grundläggande rättigheter förpliktar EU:s organ, institutioner och medlemsstater när de tillämpar EU-rätten.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Förhållandet mellan de grundläggande och de mänskliga rättigheterna

- Det viktigaste målet med reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna (1995) var att föra de grundläggande rättigheterna innehållsmässigt närmare de mänskliga rättigheterna
  - vissa skillnader (skydd av familjelivet, rätt till god förvaltning, grundläggande rättighet gällande miljön)
  - genom internationella konventioner tryggas rättigheternas miniminivå, nationellt kan man trygga rättigheternas tillgodoseende bättre
- Systemen kompletterar varandra men har sina egna särdrag

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

De grundläggande och mänskliga rättigheternas historiska bakgrund

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Utvecklingen av människorättstänkandet

- Ursprungligen ett begrepp som hörde ihop med **moral** och **filosofi**.
- På medeltiden hade medborgarna främst skyldigheter, fastän **Magna Carta** begränsade den offentliga makten i Storbritannien 1215.
- I början av nya tiden började man se medborgarskap som något som även innehöll rättigheter. Rättigheterna gällde däremot endast fria och ekonomiskt oberoende män.
- **Upplysningsfilosoferna** och den franska revolutionen (1789) räknas bland de viktigaste milstolparna.
- Först på 1900-talet fick de mänskliga rättigheterna sin nuvarande betydelse, tänkandet utvecklas fortfarande.

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna 1948

”GENERALFÖRSAMLINGEN tillkännager denna ALLMÄNNA FÖRKLARING OM DE RÄTTIGHETERNA som en gemensam norm för alla folk och nationer i syfte att alla människor och samhällsorgan med denna förklaring i ständig åtanke skall sträva efter att genom undervisning och utbildning främja respekten för dessa rättigheter och friheter samt genom progressiva åtgärder, både nationellt och internationellt, se till att de erkänns och tillämpas allmänt och effektivt både bland folken i medlemsstaterna och bland folken i områden som står under deras jurisdiktion.”

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

De grundläggande och mänskliga rättigheterna som värderingar eller värderingarna som ligger bakom de grundläggande och mänskliga rättigheterna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Människovärdet i fokus

Människovärde

ett moraliskt och juridiskt begrepp, oberoende av staten och det rådande rättssystemet

Respekt för människovärdet/ människovärdets okränkbarhet

rättslig skyldighet i Finlands konstitution och i de internationella förpliktelserna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

De mänskliga rättigheterna som värderingar

- Kärnan i människorättstänkandet: lika och okränkbart människovärde, d.v.s. de grundläggande förutsättningarna för ett människovärdigt liv (minimum) tillhör alla

”Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.”

Artikel 1, Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, 1948

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Även individer bär ansvar

”Generalförsamlingen tillkännager denna allmänna förklaring om de rättigheterna som en gemensam norm för alla folk och nationer i syfte att alla människor och samhällsorgan med denna förklaring i ständig åtanke skall sträva…

- Som värderingar förpliktar de mänskliga rättigheterna moraliskt även privatpersoner, företag, organisationer… även i de situationer där lagstiftningen inte tryggar rättigheterna.
- I fall av allvarliga kränkningar mot de mänskliga rättigheterna mellan individer ingriper man t.ex. med stöd av strafflagstiftningen.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Människovärdet utgör grunden för konstitutionen

Finland är en suverän republik.

Finlands konstitution är fastslagen i denna grundlag. Konstitutionen skall trygga människovärdets okränkbarhet och den enskilda människans frihet och rättigheter samt främja rättvisa i samhället.

Finland deltar i internationellt samarbete i syfte att säkerställa fred och mänskliga rättigheter samt i syfte att utveckla samhället. Finland är medlem i Europeiska unionen.

Finlands grundlag 1 §

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Om människorättsnormer

© UN Photo

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Varför behövs rättsliga normer?

- I samband med de mänskliga rättigheterna syftar ordet norm på en rättsnorm som är bindande (befaller, förbjuder eller tillåter), inte en social uppförandekod.
- Ofta talar man även mer allmänt om internationella **människorättsstandarder.**

”Eftersom det är väsentligt för att människorna inte som en sista utväg skall tvingas att tillgripa uppror mot tyranni och förtryck att de mänskliga rättigheterna skyddas genom rättsstatens principer,…”

Ingress, Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, 1948

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Människorättsnormerna: vad är de och varifrån kommer de?

- **Internationellrättsliga normer**
  - utarbetas i samarbete mellan stater (FN, ER)
- Viktiga källor
  - **statsfördrag**
  - internationell sedvanerätt (kontinuerlig, enhetlig praxis) och allmänna rättsprinciper (t.ex. legalitetsprincipen)
  - rättspraxisen
  - doktrinen, d.v.s. "lärobyggnaden"
  - juridiskt icke-bindande s.k. mjuk reglering (soft law): deklarationer och resolutioner (största delen), kvasijuridiska organs beslut och rekommendationer, t.ex. övervakningsorganens s.k. allmänna kommentarer (General Comments), handlingsprogram, anvisningar om uppförande o.s.v.

De viktigaste globala människorättskonventionerna

- FN:s människorättskonventioner
  - Medborgerliga och politiska rättigheter (MP)
  - Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK)
  - Barnets rättigheter
  - Avskaffande av rasdiskriminering (CERD)
  - Avskaffande av diskriminering av kvinnor (CEDAW)
  - Motstånd mot tortyr (CAT)
  - Konventionen om funktionshindrades rättigheter (CRPD)

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

De viktigaste europeiska människorättskonventionerna

- Inom Europarådet
  - Europeiska människorättskonventionen (EMK)
  - Sociala stadgan och reviderade sociala stadgan

OBS.

Föreläsningsserien innehåller en separat föreläsning om FN:s ER:s konventioner

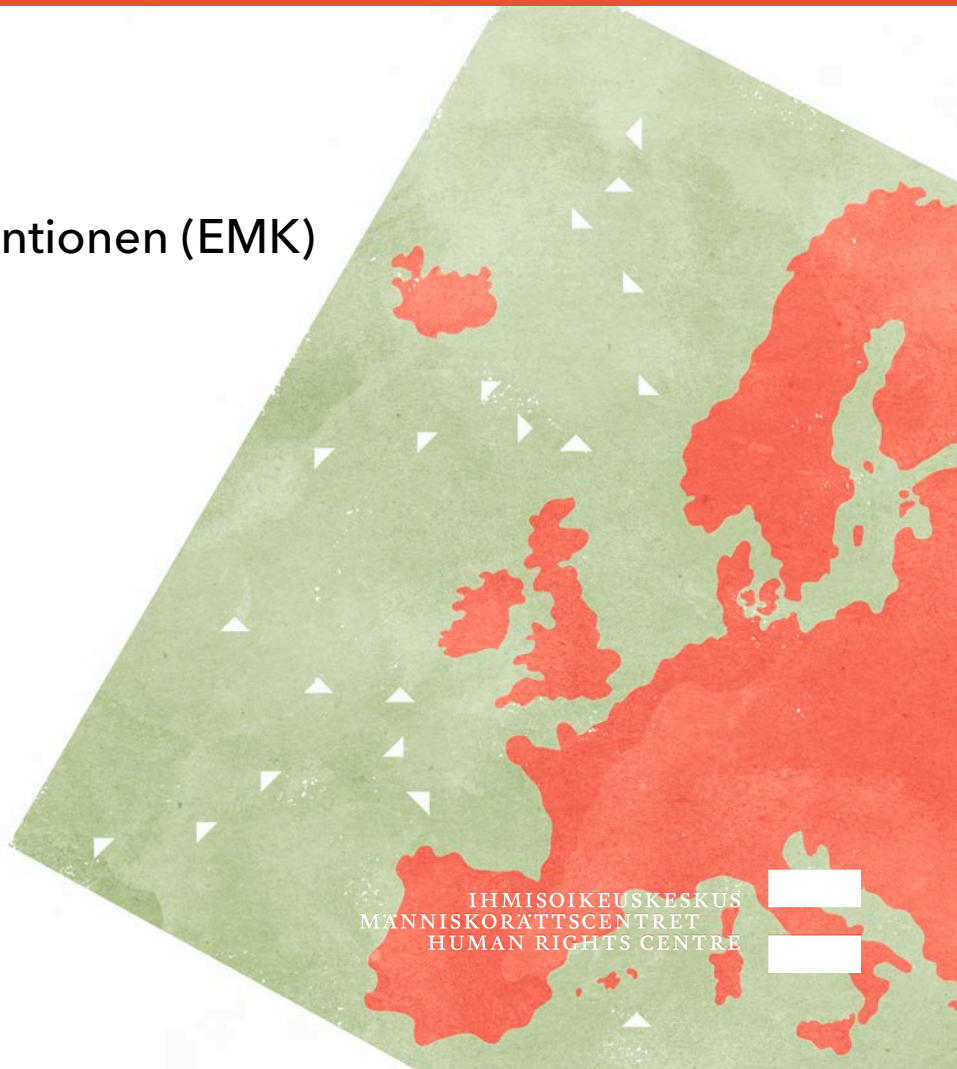

Övriga regionala system och konventioner

- Afrikanska människorättssystemet (AU)
  - African Charter on human and people's rights
- Interamerikanska människorättssystemet (OAS)
- Islamiska konferensorganisationen (IKO)
  - Cairo Declaration on Human Rights in Islam (1990)
- Asien (ASEAN)
  - ASEAN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna

Olika grader av bindande verkan

- Alla människorättsnormer och -standarder är inte rättsligt bindande.
- Människorättskonventionerna är rättsligt bindande för staterna som anslutit sig till dem (**hard law**).
- Inom FN och ER har det utarbetats många rättsligt icke-bindande människorättshandlingar (**soft law**) som kan ha rättslig betydelse.
  - t.ex. FN:s övervakningsorgans allmänna kommentarer, beslut om individuella klagomål och rekommendationer till stater; beslut om organisationsklagomål och landsspecifika rekommendationer från kommittéen som övervakar ER:s sociala stadga; och åtskilliga politiska förbindelser.

Människorättsprinciper

1. **Likabehandling och förbud mot diskriminering**
2. **Delaktighet**
3. **Ansvarsfullhet och transparens**

- De centrala genomgripande människorättsprinciperna ska beaktas i **tillämpningen och tolkningen** av människorättsnormer och -standarder. De är även grundelement i ett människorättsbaserat perspektiv (Human Rights Based Approach) och egentligen allt människorättsarbete

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Universalitet, grundläggande ställning, odelbarhet och omistlighet

De mänskliga rättigheterna sägs uppfylla följande kriterier, som även kan ses som principer:

- **Universalitet**
  - tillhör alla universellt, kulturella skillnader kan beaktas i hur de mänskliga rättigheterna tillgodoses, men man kan inte låta bli att tillgodose de mänskliga rättigheterna genom att hänvisa till kultur
- **Grundläggande ställning**
  - de mänskliga rättigheterna är särskilt viktiga rättigheter
- **Odelbarhet**
  - alla mänskliga rättigheter är lika viktiga och beroende av varandra
- **Omistlighet**
  - tillhör varje människa på basis av hens mänsklighet, och kan inte tas bort eller överlåtas

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Gruppering av de mänskliga rättigheterna på basis av innehåll

De mänskliga rättigheterna grupperas även liksom en tidslinje:

- Första generationen: Medborgerliga och politiska rättigheter (MP-rättigheter):
  - bl.a. rätt till liv, förbud mot tortyr och omänsklig behandling, rätt till personlig frihet och trygghet, skydd för privatlivet, tanke- och religionsfrihet, mötes- och föreningsfrihet
- Andra generationen: Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-rättigheter):
  - rätt till arbete och rättvisa arbetsvillkor, rätt till social trygghet, rätt till utbildning, rätt till tillfredsställande levnadsstandard
- Tredje generationens rättigheter:
  - kollektiva rättigheter: rätt till fred, rätt till en sund miljö, rätt till utveckling

Individuella och kollektiva rättigheter

Rättigheter delas även in enligt vem de skyddar:

- **Individuella rättigheter**
  - de traditionella frihetsrättigheterna: t.ex. rätt till liv, rätt till frihet och personlig säkerhet, rätt till en rättvis rättegång
- **Individuella rättigheter med en kollektiv dimension**
  - t.ex. föreningsfrihet, religionsfrihet, rätt att bilda familj
- **Gruppers rättigheter**
  - vars subjekt är en individ: minoriteters rättigheter, t.ex. rätten att åtnjuta sin egen kultur och sitt eget språk
- **Kollektiva rättigheter**
  - begränsad betydelse: folkens självbestämmanderätt, urfolkens rättigheter, rätt till fred, rätt till miljö, rätt till utveckling

Om de grundläggande rättsnormerna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Grundläggande rättsnormer

- De grundläggande rättigheter som skrevs ner i grundlagen 1995 (kapitel 2).
- Efter reformen har man i Finland antagit en s.k. utvidgad syn på de grundläggande rättigheterna enligt vilken staten är skyldig att vidta aktiva åtgärder för att beskydda och främja tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna.
  - GL 22 §: "Det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses".
- Påverkar dessutom relationer mellan privatpersoner.
- De grundläggande rättigheterna har även tolkningsverkan: de påverkar tolkningen av övriga rättsnormer (lagtolkningen prioriterar de grundläggande/mänskliga rättigheterna).

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Förteckning över de grundläggande rättigheterna

- 6 § Jämlikhet
- 7 § Rätten till liv, personlig frihet och integritet
- 8 § Den straffrättsliga legalitetsprincipen
- 9 § Rörelsefrihet
- 10 § Skydd för privatlivet
- 11 § Religions- och samvetsfrihet
- 12 § Yttrandefrihet och offentlighet
- 13 § Mötes- och föreningsfrihet
- 14 § Rösträtt och rätt till inflytande
- 15 § Egendomsskydd
- 16 § Kulturella rättigheter
- 17 § Rätt till eget språk och egen kultur
- 18 § Näringsfrihet och rätt till arbete
- 19 § Rätt till social trygghet
- 20 § Ansvar för miljön
- 21 § Rättsskydd

OBS.

Föreläsningsserien innehåller en separat föreläsning om de grundläggande rättigheterna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

EU och de mänskliga/grundläggande rättigheterna

- Inom EU talar man endast om mänskliga rättigheter i förhållande till tredje länder, de är en del av EU:s yttre förbindelser och därmed på utrikestjänstens ansvar

- I EU-sammanhang är de grundläggande rättigheterna en del av unionens rätts- och interna ärenden
  - Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter hjälper beslutsfattare i att utarbeta författningar och strävar till att bättre lyfta fram de grundläggande rättigheterna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

De grundläggande rättigheterna i EU

- I EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna ingår en omfattande förteckning över grundläggande rättigheter, varav vissa endast tryggas för EU-medborgare.
- Stadgan har samma rättsliga värde som fördragen (i och med Lissabonfördraget 2009).
- Tillämpas på EU:s organ i enlighet med subsidiaritetsprincipen, och på EU:s medlemsstater till de delar som verkställer EU-rätten.
- Om någon av stadgans rättigheter motsvarar de rättigheter som tryggas av Europeiska människorättskonventionen är dess betydelse och utsträckning samma som det som fastställs i fördraget.

OBS.

Föreläsningsserien innehåller en separat föreläsning om de grundläggande rättigheterna i EU

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

DEL II.

Inverkan av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Vem har rättigheter, vem har skyldigheter?

- Rights holders – duty bearers

  För vissa skapar de grundläggande och mänskliga rättigheterna rättigheter som de kan kräva att ska tillgodoses, och för
- andra skapar de skyldigheter: i huvudsak tillhör rättigheterna individer (men även grupper) och skyldigheterna ligger hos staten/den offentliga makten.

  För inverkan på relationer, individer
- eller icke-offentliga instanser emellan används t.ex. termen horisontal inverkan.

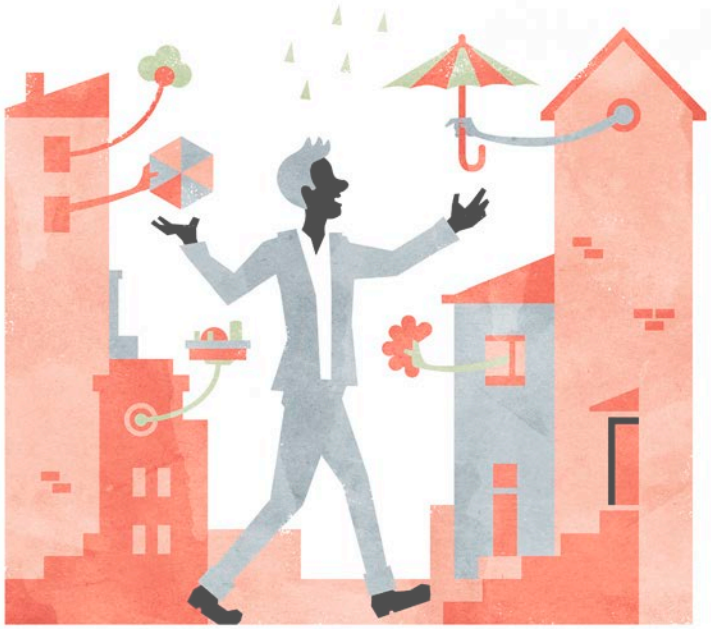

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Vilka skyldigheter orsakar de mänskliga rättigheterna för staten?

- **Respekt** (respect): staten ska avstå från att kränka de mänskliga rättigheterna eller att ingripa i åtnjutandet av dessa
- **Skydd** (protect): staten ska erbjuda skydd mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna
  - i allt högre grad även mot kränkningar som utförs av privatpersoner
- **Trygga/tillgodose** (fulfill): aktiva åtgärder krävs från staten
  - t.ex. att rikta resurser till att främja hälsa och välfärd (GL 19 §)

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Kan allas rättigheter tillgodoses?

- I en perfekt värld skulle allas rättigheter tillgodoses fullt ut.
- Tillgodoseendet av rättigheterna kan hindras av brist på vilja eller resurser, men även av någon annans rättigheter eller en annan rättighet.
- När mänskliga rättigheter "stöter ihop" kallas det en kollision.

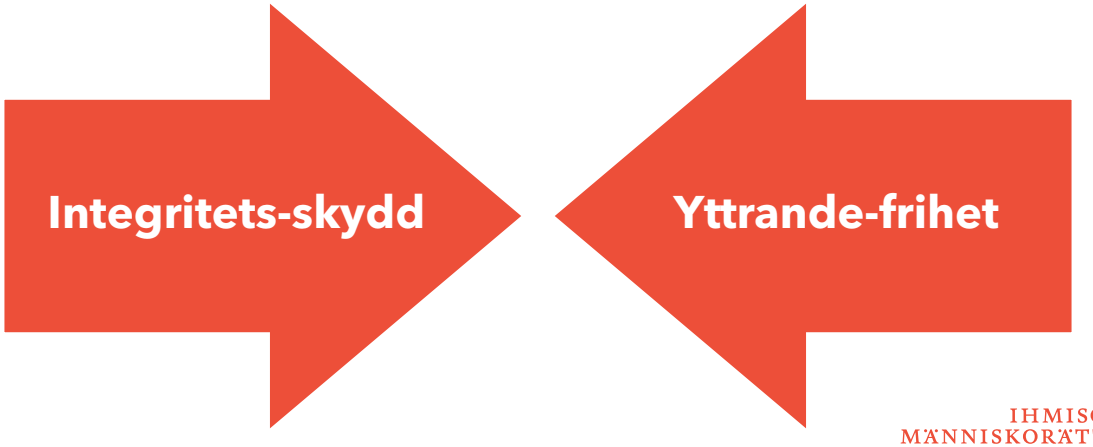

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Hur löses kollisioner?

- Kollisioner löses genom avvägning där man strävar till att tillgodose så “mycket” av varje rättighet som möjligt.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Främjande, uppföljning och övervakning

- Internationella rättskipnings- och undersökningsorgan
  - domstolar som grundar sig på konventioner eller FN:s stadga och kvasijuridiska organ (kommittéer): EMR, människorättsdelegationen, kommittén för barnets rättigheter o.s.v.
  - former av övervakning: periodisk rapportering, individuella klagomål, organisationers klagomål
- FN:s råd för mänskliga rättigheter
  - t.ex. resolutioner, universella periodiska granskningen av mänskliga rättigheter, rapporter
- Nationella människorättsinstitutioner och övriga myndigheter och organ som övervakar, följer upp och främjar de grundläggande och mänskliga rättigheterna
  - t.ex. nationella domstolar, justitieombudsmän, ombudsmän

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Vad gör man om rättigheter inte tillgodoses?

- Om någon grundläggande eller mänskliga rättighet inte tillgodoses är det möjligt att kräva att den ska tillgodoses.
- Det kan finnas flera olika metoder beroende på var kränkningen skedde och vilken rättighet som kränktes:
  - nationella och övernationella möjligheter
  - t.ex. att ta ärendet till en förvaltningsmyndighet eller domstol, klaga hos laglighetsövervakare, individuellt klagomål till FN:s övervakningsorgan…
  - metoderna behandlas närmare under kommande föreläsningar beroende på vilket system det gäller

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Att gottgöra för en kränkning

Kränkningen ska “korrigeras” och gottgöras (remedy)

- t.ex. har man i Finland under de senaste åren på förslag av justitieombudsmannen i flera fall gottgjort för kränkningar av rättigheter genom en ekonomisk kompensation

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

DEL III.

Definition och tolkning av de grundläggande och mänskliga rättigheternas innehåll

Vad är en enskild rättighets betydelse i en konkret lagstiftnings- eller rättskipningssituation?

Vem tolkar rättigheterna?

- Den **officiella tolkningsrätten** för grundläggande och mänskliga rättigheter innehas endast av särskilda instanser, varav de viktigaste är:
  - Grundlagsutskottet och nationella domstolar
  - FN:s övervakningsorgan
  - Europeiska människorättsdomstolen och Europeiska kommittén för sociala rättigheter
  - Europeiska unionens domstol
- Soft law-handlingar hjälper med att tolka normerna
- Experter: utlåtanden, juridisk litteratur o.s.v. (åsiktsskillnader ska tas i beaktande)

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Mänskliga rättigheter "tolkas" även av andra

- Förutom de egentliga tolkarna hänvisas det även ofta till de grundläggande och mänskliga rättigheterna t.ex. i den politiska retoriken, vilket kan låta som tolkning även om det juridiskt sett inte är det
- Ett påstående som gjorts i offentligheten om att någonting är en mänsklig rättighet kan vara ett oavsiktligt missförstånd om en mänsklig rättighets innehåll eller avsiktligt vilseledande
- Argumentens giltighet borde utvärderas med respekt för rättslig tolkningslära

Hur tolkar man?

- Internationella konventioners allmänna tolkningsprinciper (separat s.k. Wienkonventionen)
- FN:s uppföljning koncentrerar sig på tillgodoseendet av rättigheterna, inte metoderna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Särskilda tolkningsprinciper

- Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har tolkningsprinciper som utvecklats genom dess rättspraxis:
  - subsidiaritet: EMR övervakar att den miniminivå som garanteras i konventionen inte kränks (hör ihop med läran om nationell prövningsmarginal, d.v.s. statens prövningsrätt om nivån på rättigheternas tillgodoseende)
  - effektivitet: EMR förpliktar även staterna att agera
  - autonomitet: begreppens självständiga betydelse
  - evolutivitet: EMR är inte formellt bunden till sin tidigare rättspraxis

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Rättighetens kärnområde

- I tolkningen (och undersökningen) granskas de grundläggande och mänskliga rättigheternas **(minimi)kärn- och gränsområden**
  - (minimi)kärnområdet är åtminstone ett område vars brist på tillgodoseende gör rättigheten betydelselös
  - på gränsområdena kan begränsning vara tillåtet (om förutsättningarna för begränsning följs) och där kan man tvingas vara "flexibel", särskilt i kollisionsfall
  - begreppen är inte precisa/etablerade

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Tolkningen kan ses i rättspraxisen och i nya konventioner

- Uppfattningen om de mänskliga rättigheterna och deras innehåll förändras och utvecklas i och med att samhället utvecklas:
  - t.ex. skydd för familjelivet, funktionshindrades, äldre personers, sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter
  - företags ansvar för de mänskliga rättigheterna
- Antalet förpliktelser som kräver aktiva åtgärder har ökat
  - t.ex. betoningen på delaktighet i FN:s konvention om funktionshindrades rättigheter

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

I och med tolkning preciseras rättigheternas betydelse

- Uppfattningen om de mänskliga rättigheterna och deras innehåll förändras och utvecklas i och med att samhället utvecklas:
  - t.ex. skydd för familjelivet, funktionshindrades, äldre personers, sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter har utvecklats genom tolkningen och blivit mer omfattande än det som ursprungligen tryggades i konventionstexterna
  - företags ansvar för de mänskliga rättigheterna: man lär kunna säga att resan från ett moraliskt ansvar till en rättslig skyldighet har börjat

- Antalet förpliktelser som kräver aktiva åtgärder har ökat
  - t.ex. betoningen på funktionshindrade personers delaktighet i FN:s konvention om funktionshindrades rättigheter

Ett dynamiskt rättssystem som utvecklas

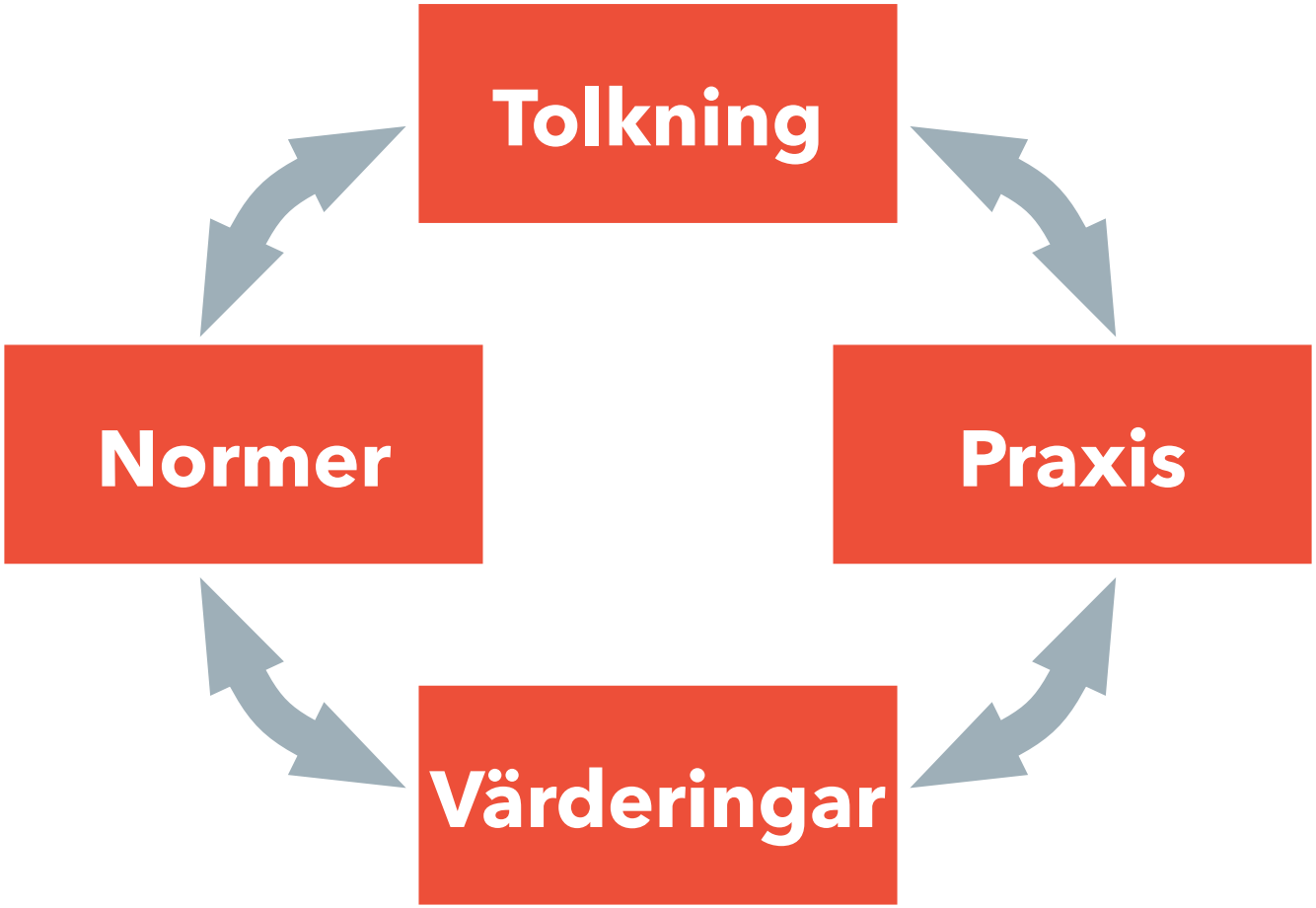

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Får man avvika från rättigheterna? Får man begränsa dem?

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Absoluta rättigheter

- Stater **kan inte avvika** från s.k. absoluta rättigheter **ens i ett nödläge** som hotar nationens existens
  - T.ex. i FN:s MP- och ESK-konventioner rätten till liv, förbudet mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling samt ESK-rättigheterna som tryggar minimiexistensen
  - Artikel 15 i Europeiska människorättskonventionen behandlar avvikelse från konventionsförpliktelser vid nödläge
  - I grundlagen avser frasen får inte att en rättighet är absolut, och i dessa fall kan man endast göra nödvändiga, tillfälliga avvikelser i nödläge som följer människorättsskyldigheterna (Grundlagen 23 §)

Förbehåll

- Staterna kan göra förbehåll då de ansluter sig till människorättskonventionerna.
- Generella förbehåll med vilka hela konventionen underställs t.ex. ett religiöst regelverk tillåts inte.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Begränsning av rättigheter

- Normerna för grundläggande och mänskliga rättigheter kan i sig själv innehålla hänvisningar till hur de kan begränsas.
- De grundläggande rättigheterna har **allmänna kriterier för begränsande**:
  - begränsning genom lag
  - skarp avgränsning och precision
  - ett godtagbart och vägande samhälleligt behov
  - proportionalitet
  - får inte ingripa i kärnområdet
  - garantierna för rättsskyddet ska tryggas

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Användbara källor och länkar

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Video om de mänskliga rättigheterna, 3 minuter

- https://www.youtube.com/watch?v=jJzISf9srHY&feature=player_embedded

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Människorättscentret/Riksdagens justitieombudsmans kansli
FI-00102 Riksdagen – Helsingfors
Tfn: 09-4321

www.manniskorattscentret.fi

ihmisoikeuskeskus@eduskunta.fi

www.facebook.com/Ihmisoikeuskeskus